

Mező András alezredes:

A HONVÉDSÉG ÉS A TÁRSADALOM KAPCSOLATRENDSZERE – TUDOMÁNYOS SZEMMEL

Nyíregyházán tartotta vándorgyűlését az MHTT

ÖSSZEFOGLALÓ: *A Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT) egyik régi hagyományát keltette életre, amikor az elmúlt év őszén vándorgyűlést tartott Nyíregyházán, „Hadtudomány és társadalom, különös figyelemmel a Tiszántúlra” címmel. Az MHTT a Magyar Honvédség Hadkiegészítő, Felkészítő és Kiképző Parancsnoksággal, az MH 5. Bocskai István Lövészdandárral, Nyíregyháza Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalával, a Nyíregyházi Egyetemmel, valamint a Váci Mihály Kulturális Központtal együttműködve szervezte meg a rendezvényt.*

KULCSSZAVAK: *Magyar Hadtudományi Társaság, vándorgyűlés, Nyíregyháza, plenáris ülés, szekcióülés*

A Társaság régi szép hagyományát elevenítette fel azzal, hogy a Magyar Honvédség (MH) történelmének egyik kiemelkedő jelentőségű katonavárosában rendezte meg éves vándorgyűlését. Nyíregyháza nemcsak katonai hagyományai, valamint a környéken vívott csaták, hadjáratok és ezekkel összefüggő veszteségei miatt jelentős, de híres arról is, hogy a mindenkori hazai hadsereg fontos toborzóbázisa volt hosszú történelmi korokon keresztül. A legfontosabb magyar gyalog- és huszárezredek számára bőségesen biztosított utánpótlást a régió hazaszerető lakossága.

A konferencia legfőbb célja a Magyar Honvédség és a társadalom közötti kapcsolat erősítése volt. „Ezt a kapcsolatot erősíteni kell, mert a honvédség része a magyar társadalomnak, és egy erős, jól működő honvédség elképzelhetetlen a magyar társadalom támogatása nélkül” – hangsúlyozta megnyitójában az MHTT elnöke, *Tömböl László ny. vezérezredes*. A konferencia előadásai igyekeztek közelebb hozni a honvédelem, a haza fegyveres szolgálatának ügyét Nyíregyháza polgáraihoz, a diákokhoz, egyetemi hallgatókhoz, a közigazgatás tagjaihoz. A konferencia rendeltetése az volt, hogy a város megismerkedjen a Társaság célkitűzéseivel és tevékenységével, a honvédelem, a haza fegyveres szolgálatának hadtudományi aspektusaival.

A tanácskozás első részében a város közigazgatási szakemberei ismerkedtek meg az MHTT-vel, és maguk is tájékoztatást adtak a várost foglalkoztató kérdésekről. A konferencia második része a szélesebb nyilvánosság számára nyújtott népszerű ismereteket a honvédségről. Végül a rendezvény második napján a szűkebb tudományos közönség a hadtudomány részleteit kibontó előadásokat hallgathatott meg.

PLENÁRIS ÜLÉS

Dr. Ulrich Attila történész, muzeológus, a város alpolgármestere bemutatta Nyíregyházát, a régió jelentős katonavárosát. Nyíregyháza már a római korban is lakott település volt és fontos kereskedelmi kapcsolatok fűzték Róamához. A népvándorlás korából előkerült leletek (pajzstöredékek, kardok, nyílhegyek, temetők) is mind arról tanúskodnak, hogy komoly katonai erők fordultak meg a város környékén. A honfoglalás korából már az innen kiinduló és ide visszatérő magyar katonai kalandozásoknak is vannak nyugat-európai eredetű régészeti emlékei (kétélű egyenes kardok, ékszeresek, gyöngyök). A magyar állam megalakulása, a kereszténység elterjedése rövid fellendülést hozott a város életében, majd a tatárjárás elnéptelenítette a várost. A 14. században a Báthoryak építettek kúriát Nyíregyházán, és Nyírbátorba költözésükig innen igazgatták birtokaikat. Nyíregyháza nevének első írásos emléke 1326-ból, Károly Róbert király adományleveléből maradt fenn, amelyben megerősíti a Báthoryakat korábbi birtokaikban. Nyíregyháza ez idő tájt a megye közepes nagyságú települései közé tartozott. A török hódoltság korát megelőző gazdasági fellendülésnek sok levéltári nyoma maradt fenn. A Báthory család mellett számos más történelmi család (a Lórántffy, a Lónyai és a Bethlen is) felemelkedését ennek a környéknek köszönheti. A törökdúlást a város túlélte, ám bár sokan elhagyták, és helyükre hajdúkat telepítettek be, majd hamarosan hajdúvárosi címet szerzett. A viszonylagos önállósággal rendelkező településen telepedtek le azok a szabad hajdúk, akiket Bocskai István katonai szolgálataik elismeréseként nemesekké tett.

A Rákóczi-szabadságharc után a város népessége növekedésnek indult, de az igazi nagy változások csak a 18. század közepén kezdődtek; ezt az időszakot nyugodtan nevezhetjük Nyíregyháza felvirágzásának. Ekkor érkeztek ugyanis azok a szlovák telepések – mai szóhasználatnál tírjákok –, akik a város köré, ún. „bokortanyák”-ban telepedtek le, sajátos településszerkezetet kölcsönözve így a város környezetének. Az evangélikus vallású, szorgalmas tírjákok keze nyomán lendületes fejlődés bontakozott ki, már 1786-ban kivívták a mezővárosi rangot s az ezzel járó kiváltságokat. Ekkor 7500 lakosával már a vármegye legnépesebb települése volt. Nyíregyháza polgárai részt vettek az 1848–49-es forradalomban és szabadságharcban, amelynek bukása után több polgár börtönbe került, köztük a polgármester, Hatzel Márton is. A világháborúk és a gazdasági világválság visszavetették a települést a fejlődésben. A Tanácsköztársaság alatt a városban munkás- és katonatanács alakult, majd áprilistól Nyíregyháza tíz hónapig román megszállás alatt állt. Azonban a legnagyobb sebeket a város a második világháborúban szerezte: több mint 6000 nyíregyházi zsidót deportáltak, további kétezer embert pedig szovjet munkatáborokba hurcoltak. Egyetlen stratégiailag számottevő objektum – ideértve a hidakat, út- és vasúthálózatot – sem élte túl a rettenetes bombázásokat. Az 1946 februárjában aláírt magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezménynek köszönhetően 55 ezer fölé emelkedett a lakosság létszáma. A világháborút követően három laktanyában helyezkedett el a 15. Gépkocsizó Lövészadosztály több alakulata. A katonai szervezeteket 1987-ben átszervezték, majd – több lépcsőben, a kilencvenes évek elején – létszámukban lecsökkentették, áthelyezték és végül beolvastották más alakulatokba. Az egykori laktanyák területén azóta esélycentrum, középiskola, illetve lakópark üzemel.

A következő előadó, *dr. Nagy László ny. ezredes* a hadtudomány rendszerét és az MHTT működését mutatta be. A hadtudomány, hasonlóan más tudományterületekhez az ismeretek rendszerezését és a megismerés módszereinek összességét jelenti. Az ókorban még csak egyetlen tudomány létezett, a filozófia, melynek központjában a világ megismerhetősége és az igazság mibenlétének megismerése állt. A világ és ismereteink fejlődésével egyre bővült

a tudás és egyre több ismeret bukkant fel, ami megkövetelte a tudományok önállóságát. Ugyanakkor ezek a tudományágak sosem válnak el egymástól teljesen, hiszen a kutatás elvei és az objektivitás megmaradtak közös jellemzőjüként. A tudományok szétválása, rétegződése során három nagy tudományterület alakult ki: a társadalomtudományok, élettelen, illetve élő természettudományok. E három tudományterületen belül további részterületek és tudományágak jöttek létre. A Magyar Tudományos Akadémia legfrissebb felosztása (2016. július elsejével lépett életbe az új tudományági lista) a tudományágak számát jelentős mértékben csökkentette: a korábban létezett, elismert és elfogadott 630 tudományággal szemben 306-ot vettek nyilvántartásba. A hadtudomány a társadalomtudományok viszonylatában a gazdaság- és jogtudományok osztályán (IX.) helyezkedik el. A hadtudomány a háborúval, a fegyveres küzdelemmel, a hadviseléssel kapcsolatos ismereteket általánosan véve és mindenkire vonatkozóan gyűjti és rendszerezi, tehát egyetemleges. Az ókorban ez a fajta tudomány még megelégedett a korábban volt csaták és hadjáratok leírásával, a hadtörténelmi kutatásokkal, de új határtudományok jelentek meg, melyek tovább gazdagították (pl. katonai műszaki tudományok), majd árnyalták és mélyítették (pl. hadászat, hadművelési művészet és harcászat). A hadtudomány ágazatai mára egyfajta réteges szerkezetet hoztak létre, melynek magja a hadművészet, melyhez szorosabban a kiképzés és felkészítés, a hadtörténelem, logisztika, vezetés területei kapcsolódnak, végül pedig lazábban a biztonságpolitika, hadijog, védelem-gazdaságtan, katonai szociológia, katonai egészségügy, haditechnika és térképészet illeszkedik ebbe a „hagymaszervezetbe”.

Az MHTT egyik alapító tagja és kiemelkedő személyisége, Ács Tibor ny. ezredes a hadtudomány magyarországi fejlődését a következőképpen szakaszolta: 1825 előtt, a Magyar Tudományos Akadémia megalapításáig csak esetleges megnyilvánulásai voltak; 1825-től 1883-ig (lényegében a Hadtudományi Bizottság megalakulásáig) nem volt intézményes képvisellete. 1883-tól 1947-ig – az akkor már Hadtörténelmi Bizottságnak nevezett HB felosztásáig – a hadtörténelmi aspektusokra koncentrált. Gyakorlatilag a nyolcvanas évek végéig a szovjet hadtudományi elképzelések és koncepciók adaptációja volt meghatározó; a kilencvenes évek végéig – különösen 1994-től, az MTA Hadtudományi Bizottságának újjáalakításától – az önálló magyar hadtudomány megteremtésére, az egyetemes hadtudomány magyar sajátosságainak kifejezésre juttatására irányuló törekvés volt jellemző. Végül a kilencvenes évek végétől a NATO-beli hadtudományi elvek, nézetek és kutatási eredmények adaptálása vált meghatározóvá. Az MHTT célja a magyar hadtudomány fejlődésének elősegítése azzal, hogy a tagság részére tudományos ön- és továbbképzést biztosít, valamint lehetőséget teremt a hozzáféréshez napjaink korszerű hadtudományi eredményeihez és írásaihoz. A Társaság fontosabb együttműködő partnerei a Honvédelmi Minisztérium, a Magyar Tudományos Akadémia, a Honvéd Vezérkar, a Magyar Rendészettudományi Társaság és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem. Tudományos eredményeiket a Hadtudomány című folyóiratban és eseti kiadványokban jelenítik meg. A hadtudomány szempontjából kiemelkedő jelentőségű a Társaság által megalkotott Hadtudományi Lexikon (1995), melynek átdolgozása és új kiadása folyamatban van.

Dr. Besenyő János ezredes, a Honvéd Vezérkar (HVK) Tudományos Kutatóhelyének (TKH) vezetője bemutatta a honvédség legfiatalabb kutatóhelyét, létrehozásának személyi feltételeit, valamint feladatait. A TKH létszáma 14 fő, amit 4 fő geoinformációs kutatócsoport, ezenkívül külső kutatók (23 fő) és önkéntes művelési tartalékos (ÖMT) munkatársak (31 fő) egészítenek ki. A TKH célul tűzte ki, hogy a HVK rendeltetésével, működésével, rövid, közép- és hosszú távú fejlesztési programjaival, valamint a nemzeti kutatásokkal összhangban támogassa a katonai szervezetek feladatainak tudományos és szakmai megalapozását,

a parancsnoki döntéshozatalt, valamint a tudományos képzést és továbbképzést, megfelelő tudományos előrelátást biztosítson a haderő működése, építése és a kutatás-fejlesztés területén. A TKH fontosnak tartja, hogy a honvédelmi feladatok elvi alapjainak (tudományos eljárások/módszerek alkalmazása, kutatások, eredmények hasznosítása) kidolgozásával segítse a vezérkar tevékenységét, biztosítsa a tudományos és szakmai kutatóműhelyek, kutatások szervezettségét, tudományos módszerek, információk biztosításával hozzájáruljon az előjárók döntéseinek előkészítéséhez. Ennek érdekében évente két konferenciát, számos könyvbemutatót és havonta egy egyéb rendezvényt szervez. Saját gondozásban 2014 óta 12 kiadvány, más kiadónál pedig – szerzői tollából, illetve közös kiadásban – pedig 17 szakmai munka jelent meg. A TKH részt vesz a MH központi folyóirata, a Honvédségi Szemle működtetésében, valamint az angol nyelvű számainak szerkesztésében, lektorálásában. A kutatóhely tevékenysége kiterjed a tudományos könyvtár működtetésére, és a tervek szerint az MH valamennyi szervezeténél működő könyvtár szakmai felügyeletét is átveszi. Nagy hangsúlyt fektet a tudományos, szakmai élet képviselőivel való széles körű együttműködés elmélyítésére, az együttgondolkodás alternatíváinak megteremtésére nemcsak hazai, de nemzetközi viszonylatban is.

Rubik László ezredes, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat igazgatóhelyettese geopolitikai és biztonsági szempontból értékelte a régiót és Magyarországot. Emlékeztette a jelenlévőket a hidegháború évtizedeinek bipoláris világrendjére, arra, hogy a háborús fenyegetésnek Európában viszonylag magas volt a kockázata, mert a világháború kirobbanásának valószínűsége ugyan alacsony volt, de következményeinek súlyossága rendkívül magas lett volna. A Szovjetunió felbomlása megváltoztatta a geopolitikai erőviszonyokat és egypólusúvá tette a világot, de nem csökkentette a kockázatokat, mert az új típusú konfliktusok következményei ugyan kevésbé megsemmisítőek, de azok bekövetkezésének valószínűsége magasabb lett. Oroszország ebben a helyzetben igyekszik visszaállítani egy olyan multipoláris világrendet, amelyben maga is jelentős hatalmi központként van jelen. Ennek a nagyhatalmi játszmának egyik színtere Európa és azon belül is főként Kelet-Közép-Európa. Időközben a térség legtöbb állama, így Magyarország is elköteleződött az euroatlanti integráció mellett. A közelmúltban lezajlott és még mindig le nem zárt konfliktus a Krímben és Kelet-Ukrajnában felélesztette a NATO önvédelmi reflexeit. Hazánk pillanatnyilag a NATO második lépcsőjében működik közre a kollektív védelmi feladatok ellátásában. Környezetünkben Ukrajna belpolitikai és gazdasági instabilitása, valamint a Nyugat-Balkán feszült államközi kapcsolatai és esetlegesen radikalizálódó iszlám mozgalmak jelentik a fő biztonsági kockázatokat. A Tiszántúlon ezek a jelenségek az illegális migráció, a szervezett bűnözés formájában, szélsőséges szervezetek tevékenységében, radikális eszmék, terrororganus személyek megjelenésében öltenek testet. Hazánk szűkebb környezetét szemlélve Ukrajna érdemel figyelmet, mint a legkevésbé stabil szomszédos ország. Kárpátalja vonatkozásában a fenyegetések közül a szervezett bűnözés, azon belül a jövedéki termékek csempészete érdemel figyelmet, és megjelent az illegális migráció is. Katonai szempontból meg kell említeni a Munkácson állomásozó 128. önálló gárda hegyivadászdandárt, amely jelenleg a kelet-ukrajnai konfliktusban érintett.

A következő előadó *dr. Muhoray Árpád ny. pv. vezérőrnagy* volt, aki a hadtudományhoz kapcsolódó rendvédelmi és katasztrófavédelmi tudományterület jelentőségéről beszélt. Előadásában ismertette az MHTT Katasztrófa- és Polgári Védelmi Szakosztály munkájának kereteit. A szakosztály igyekszik összefogni a hadtudomány és a kapcsolódó tudományterületek, a belügyi ágazat, a katasztrófa- és polgári védelem iránt érdeklődő és azokat fejleszteni, gyarapítani kívánó szakembereket és kutatókat. Integráló jellegű szervezet, tagjai között megtalálhatóak aktív állományú katonák, rendőrök (volt határőrök), katasztrófavédelmi

szakemberek, nyugdíjasok, egyetemi hallgatók és doktoranduszok egyaránt. A sokszínű tagságnak megfelelően szerveződik a szakosztály munkája és kapcsolatrendszere az állami és civil szervezetekkel, kutatóintézetekkel, illetve a hasonló tudós társaságokkal. A szakosztály szoros kapcsolatot ápol a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katasztrófavédelmi Intézetével (KVI), az egyetem kutatóhelyeivel, doktori iskoláival. A BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF) szervei egy-egy döntés meghozatala előtt szakértőként is kikérik a szakosztály véleményét. A szakmai rendezvények (konferencia, szeminárium, kerekasztal-beszélgetés stb.) nagy jelentőségűek a szakosztály életében. Az előadó jelezte: legközelebbi katasztrófavédelmi konferencián a 80 éves polgári védelmi jogelőd, a Légtalmi Liga megalakításának évfordulójáról emlékeznek meg. A szakosztály tagsága tudományos tevékenységét nemcsak az MHTT keretein belül végzi, hanem saját munkahelyén is (a BM OKF, vagy területi szerveinek beosztásaiban). A tagság aktívan tevékenykedik a Polgári Védelmi Tudományos Egyesületben. Nemcsak hazánkban, hanem nemzetközi szinten is felismerték a polgári védelmi szakterület jelentőségét. Az ENSZ Katasztrófacsökentési Titkárságának (UNISDR) 2015. évi jelentése leszögezi, hogy évente átlagosan 250-300 milliárd dollár veszteség éri a világ gazdaságát a bekövetkező természeti katasztrófák, cunamik, ciklonok, árvizek miatt. A kilátások nem biztatóak, az előrejelzések szerint növekedés várható. A gazdasági károkon túl a katasztrófák emberéletet is veszélyeztetnek. Ezenfelül hosszabb távú, tartósan megmaradó zavarokat okoznak a gazdaságban, a termelésben, a lakosság életvitelében, az emberi élet minőségében, ezért a katasztrófavédelem nemzeti ügy. Az előadó részletesen ismertette a katasztrófavédelem irányításának rendjét, a nemzeti védekezés időszakait, a hivatásos katasztrófavédelmi szervek feladatát, felépítését, szervezeti elemeit, a polgári védelmi szervezetek és speciális mentőszervezetek közreműködését. Végezetül kiemelte: e szerteágazó és komplex tevékenység szakszerű elvégzése nem nélkülözheti a széles tudományos alapokat, melyeknek az MHTT biztosít megfelelő bázist.

NYILVÁNOS PLENÁRIS ÜLÉS

Az ülésen előadást tartott Magyarország honvédelmi minisztere is. Dr. Simicskó István előadásában felhívta a figyelmet, hogy az ország biztonsága nemcsak az MH képességein és a szövetségi együttműködésen alapul, hanem minden állampolgárának hazafias elkötelezettségén. Napjainkra hazánk biztonsága már nem csupán katonai biztonságot jelent, hanem tudomásul kell venni a biztonság más (politikai, társadalmi, szociális, gazdasági, ökológiai, kulturális) szegmenseit is. A fenyegetések, kockázatok és kihívások olyan biztonsági környezetet eredményeznek, melynek egyre nehezebb megfelelni. Az alaptörvény és a honvédelmi törvény rendkívül részletes és sokrétű feladatrendszert ír elő az országvédelem, a terrorizmus elleni harc, a béketámogatás, a kiképzés és felkészítés, a katasztrófa elleni védekezés, a tűzseréssz-mentesítés stb. területén. Hazánk elkötelezett a nemzetközi szerepvállalások iránt; jelenleg mintegy 1000 magyar katona teljesít szolgálatot nemzetközi missziókban, jellemzően a Nyugat-Balkánon, Irakban és Afganisztánban.

Az MH előtt álló feladatok ellátásához a legfontosabb erőforrásunk a jól képzett magyar katona. A honvédség jelenlegi állományának 80%-a férfi, 20%-a nő, 42%-uk életkora 30–40 év között van, míg 37%-uk már elmúlt 40 éves, és csak 21%-uk a katonai szolgálatra legalkalmasabb 18 és 30 év közötti életkorú. Az állomány iskolai végzettsége és nyelvtudása is viszonylag magas. A honvédelmi életpályamodell vonzó lehetőséget nyújt a haza védelmét hivatásul választó fiataloknak. A Zrínyi 2026 honvédelmi és haderőfejlesztési program nemcsak a haderő technikai és strukturális fejlesztésében jelent előrelépést, hanem a honvédelmi

életpályamodell folyamatos követését, a hazai pilótaképzés újraindítását és a kadétképzés beindítását is magában foglalja. A program keretében megvalósul az önkéntes tartalékos rendszer (ÖTR) és a Honvédelmi Sportszövetség megújítása. Számos előnnyel jár az önkéntes területvédelmi tartalékhhoz (ÖTT) csatlakozás, így szerződésenkénti díj, rendelkezésre állási díj, a tényleges szolgálatteljesítés alatt pedig fizetés, utazási költségtérítés, ruházati és ételmezési ellátás, laktanyai elhelyezés illeti meg az érintetteket. A felsőoktatásban tanulmányokat folytatók, akik önkéntes tartalékos szolgálatot vállalnak, ösztöndíjat kapnak. A Honvédelmi Sportszövetségben lehetőség nyílik elméleti ismereteket és gyakorlati jártasságot szerezni lövészetben, közelharcban, rádiókommunikációban, tájékozódásban és elsősegélynyújtásban.

Dr. Padányi József mk. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) tudományos rektorhelyettese az egyetembe integrálódott honvédelmi, rendvédelmi és közszolgálati képzést mutatta be. Az egyetem célja a közigazgatást, a hon- és rendvédelmet érintő tevékenységet végzők, valamint a vízügyi ágazat szakembereinek képzése, a hon- és rendvédelmi szervek tisztii utánpótlásának biztosítása, valamint az egységesülő közszolgálati életpályák közti átjárhatóság megteremtése, a közszolgálati továbbképzési rendszer teljes körű működtetése. Az egyetemen, amely 2012. január 1-jén jött létre, öt kar mellett három karközi intézmény, valamint négy doktori iskola is működik. Az NKE a társadalmi igények, megrendelői elvárások és az egyetemi autonómia közötti hatékony egyeztetés modellje, egyben Magyarország egyik legjobb és legvonzóbb egyeteme, a magyar közszolgálat fejlesztésének, a közszolgálati életpályának stabil oktatási és kutatási bázisa, a hazai és a külhoni magyar nyelvű felsőoktatás elkötelezett támogatója, valamint aktív részese a nemzetközi felsőoktatási és tudományos kapcsolatoknak. Az egyetem jövőjét, az együttműködések, a képzésfejlesztés és a kutatások közös keretét az NKE államtudományi egyetemé alakításának célja jelenti.

Az egyetemi alap- és mesterképzés mellett szakirányú továbbképzések is folynak az intézményben. A Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar a Honvédelmi Minisztériummal kötött együttműködési megállapodásban foglaltak szerint folytatja a honvédelmi miniszter által jóváhagyott, az adott tanévre vonatkozó hazai beiskolázási tervben rögzített katonai karrier-, át- és továbbképző tanfolyamokat, idegennyelv-, valamint magyar nyelv-tanfolyamokat. Részt vesz a kormányzati feladatként megvalósuló hazafias és honvédelmi nevelés programjában. Az egyetem nemzetközi kapcsolatai három dimenzióban teljeseznek ki: regionális, európai és globális dimenzióban. A regionális dimenzió a határon túli (külhoni) magyar felsőoktatással való kapcsolatépítés, a külhoni magyar oktatás támogatását és a kelet-közép-európai politikai és gazdasági integrációk tudományos pilléreinek erősítését jelenti. Európai szinten az egyetemnek a közszolgálatosság ethoszát a tudomány eszközeivel kell erősítenie az európai integrációkban és a transzatlanti kapcsolatokban is. Globálisan az egyetemnek a nemzeti és az európai kultúra értékrendjét képviselve kell alakítania nemzetközi szerepvállalását. Össze kell hangolnia az euroatlanti orientációt és a keleti és déli irányú európai partnerség értékeit. Az NKE fejlesztése hatalmas ütemben folyik, 2017–2020 között több új oktatási és elhelyezési épület létrehozása, illetve elavult épület felújítása valósul majd meg.

Élettérháborúk, globális migrációs kihívások, terrorizmus – ezek voltak a főbb témái annak az előadásnak, amelyet *dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy*, háborús hadműveleti szakértő tartott. „A 21. század élettérháborúi a földért, a vízért, az élelemért, a ... létezésért!” című előadásának a „Részeiben zajló harmadik világháború” alcímet adta. Az előadó a 2015-ben megjelent könyvének (*A 21. század élettérháborúi a földért, a vízért, az élelemért, a ...létezésért! Válságvezetek konfliktusai és háborúi*. Gondolat Kiadó, 2015) esszenciáját osztotta meg a hallgatósággal. Isaszegi tábornok történelmi ívet húzott az első világháborútól kezdve napjaink migrációs problémaköréig. A történelemben sokkal mélyebb összefüggések

vannak, mintsem hogy egy adott eseményt egyetlen dátumhoz tudjunk kötni. Például az első világháború gyökereihez bő száz esztendővel korábbra kell visszanyúlnunk. Ha pedig az elkövetkezendő évtizedek és háborúk eseményeit és okait kutatjuk, azoknak eredete éppen a két világháborúra vezethető vissza. Isaszegi tábornok előadásában földrajzi területenként vette sorra a világban lezajlott és napjainkban is zajló konfliktusokat, amelyek nagyban hozzájárultak a menekültválsághoz. Részletesen bemutatta a nemzetközi szervezetek békefenntartó tevékenységét, a békeműveleteket a Balkánon, a Közel-Keleten, Közép-Ázsiában, amelyeknek célja az, hogy emberhez méltó feltételeket teremtsenek azokban az országokban, melyek a most zajló menekülthullám kiinduló állomásai. Az előadó bemutatta az iszlám vallást és kultúrát, majd rámutatott: az iszlám önmagában nem jelent veszélyt, mert alapvetően békés vallás, sokkal veszélyesebbek azok az emberek, akik félremagyarázzák, eltorzítják azt. Utalt arra is, hogy a menekültválság nem kizárólag az érintett országok biztonsági összeomlásának eredménye; egyre nagyobb súllyal jelenik meg a klímaváltozás által generált migráció. Az elsivatagosodás és a vízkészlet fogyása miatt a közeli jövőben Afrikából is óriási tömegek fognak megindulni – s mivel másfelé nem tudnak menni, Európa felé fogják venni az irányt. A nemzetközi, a nemzeti és a regionális testületeknek alapjaiban kell át gondolniuk a konfliktusok és válságok kezelésének eddig megszokott gyakorlatát, megújítaniuk a válságmegelőzés komplex rendszerét, így a nemzetközi felelősség és jog gyakorlatát is.

Pogácsás Imre dandártábornok előadásában a Magyar Honvédség előtt álló fejlesztésekről adott számot. Emlékeztetett arra, hogy Magyarország védelme nemcsak a szövetséges államok és fegyveres erők együttműködésén és kölcsönös segítségnyújtásán, hanem az állampolgároknak a haza védelme iránti hazafias elkötelezettségén és áldozatkészségén, a Magyar Honvédség felkészültségén és elszántságán alapszik. A biztonsági környezet elmúlt években tapasztalható változásai miatt felértékelődtek a Magyar Honvédség klasszikus védelmi feladatai. A régió országai, így Magyarország is, a NATO-csatlakozás óta eltelt időben jelentős képességvesztést szenvedtek el. Ennek következtében szinte valamennyi haderőnél képességihiányok alakultak ki, amikre a walesi NATO-csúcstalálkozó (2014) előtt a Szövetség vezetése is rávilágított. A képességihiányok többségét az elavult fegyverek és haditechnikai eszközök testesítik meg, így a NATO nyomást gyakorolt közép-európai tagországaira, hogy gyorsítsák fel eszközparkjuk modernizációját. A Magyar Honvédség haditechnikai helyzetét kettősség jellemzi, mert vannak korszerű, valamint a közelmúltban felújított eszközei, de még mindig az elavult szovjet/orosz alapú eszközpark dominál. Az új eszközök vonatkozásában nemcsak azok megvásárlása a cél, hanem az üzemeltetés és a fenntartás feltételeit – a készletképzést, a javító- és kiszolgálóbázist, a logisztikai ellátási rendszert, a szimulációs és kiképzőrendszereket – is megteremteni. Elmondhatjuk, hogy az MH legsúlyosabb helyzete a haditechnikai területen alakult ki, így elkerülhetetlen a fegyverzet és a haditechnikai eszközök átfogó fejlesztése, kiemelten azokon a területeken, ahol egyáltalán nincs hadra fogható eszköz.

A Honvédelmi Minisztérium a Honvéd Vezérkar szakembereinek bevonásával kidolgozta a Magyar Honvédség Zrínyi 2026 elnevezésű honvédelmi és haderőfejlesztési programját. A program végrehajtásával a Magyar Honvédség létszámában továbbra is kicsi, de fegyverzetében és haditechnikai eszközrendszerében a térség meghatározó hadereje lehet. Korszerű fegyverzettel fog rendelkezni, amelynek utánpótlási, karbantartási és üzemeltetési bázisai meghatározó részét a hazai védelmi ipari képességek biztosítják. A program a Magyar Honvédség egészét átfogja, mert a haderő minden egyes elemét érinti. A haderő átfegyverzése során alapelvek, hogy az új fegyverzet rendszeresítése után csak az előregedett eszközöket értékesítik, amelyek elavultságuk, alkalmazhatatlanságuk, gazdaságtalan

felújíthatóságuk és üzemeltetésük miatt már nem tarthatók hadrendben. A rendszerben álló, még értéket képviselő eszközök a magyar védelmi ipar által végrehajtott felújításuk után a tartalékerőknél változatlanul hadrendben maradnak. A légielő fejlesztésének megvalósításával a haderőnem – a jelenleg is korszerű eszközök megtartásával – teljesen megújul, így a kor színvonalának megfelelően, hosszú távra biztosítottá válik a magyar légtér, a Magyar Honvédség csapatainak, az ország stratégiaileg fontos objektumainak légvédelme. A program több elemből tevődik össze: szállító repülőgépek beszerzése; a helikopterflotta megújítása; a harcirepülőgép-képesség növelése; a repülőképzés eszközparkjának újjáélesztése; a légvédelmi csapatok fejlesztése; a légtérelenőrző rendszer megerősítése; a repülőterek és kapcsolódó objektumok korszerűsítése.

Az elmúlt évtizedekben az átalakítások, valamint a forráshiányok egyik legnagyobb vesztese a szárazföldi csapatok fegyverzete és haditechnikai eszközparkja volt. Voltak ugyan törekvések a fejlesztésre, de azok csak részleges és ideiglenes előrelépést biztosítottak, és inkább a fegyverzet diverzifikációját erősítették. A szárazföldi erők fejlesztésének elemei: a kézi fegyverprogram; a tüzerképesség újjáélesztése; a műszaki csapatok fejlesztése; a táborigazgatás-informatikai rendszer fejlesztése. A haderőfejlesztés nélkülözhetetlen részét képezi a Magyar Honvédség harctámogató-kiszolgáló (logisztikai) rendszerének korszerűsítése. A Honvédelmi Minisztérium kidolgozta a csapatok ellátását, elhelyezését és működését támogató katonai logisztikai programját, amelynek elemei: az egyéni harcászati felszerelési program; a logisztikai ellátórendszerek fejlesztési programja; a laktanya-rekonstrukciós program és a gépjárműbeszerzési program. Az előadásban bemutatott kezdeményezések jó alapját biztosítják az MH haditechnikai megújulásának.

Az MH önkéntes területvédelmi tartalékos rendszerét (ÖTTR) mutatta be *Szabó László dandártábornok*, az MH Hadkiegészítő, Felkészítő és Kiképző Parancsnokság parancsnok-helyettese. Gondolatait azzal vezette be, hogy Magyarország védelme olyan nemzeti ügy, mely minden polgárától áldozatot követel. Az ÖTTR képes lesz központi szakmai irányítás mellett, gyorsan és rugalmasan (a veszély mértékéhez igazodóan) a területi (megyei), helyi (járás) vagy települési szinten jelentkező honvédelmi feladatok támogatására, részbeni ellátására. Egyben pedig a szervezettsége és felkészítettsége alapján összekötő szerepet tölt be a professzionális hadsereg és a polgárok közössége között. Az ÖTTR ezenkívül a honvédelem strukturális elemeként személyi erőforrásaival hozzájárul az ország integrált védelmi rendszerének szükséges és fenntartható működtetéséhez béke-, békétől eltérő és különleges jogrendi időszakokban, és képes a reális védelmi szükségletek koordinált biztosítására és támogatására. Az MH ÖTTR békében közreműködik a katasztrófák következményeinek felszámolásában, a tömeges bevándorlás elleni védekezésben, őrzés-védelmi feladatokban, a befogadó nemzeti támogatás katonai feladataiban, a honvédelmi nevelés programjaiban, valamint támogatja a közlekedési infrastruktúra előkészítését, a toborzási feladatokat, az alapfelkészítést, a tartalékos gyakorlatot és a protokolláris feladatok ellátását.

Az MH ÖTTR létrehozását és működését jelentősen megkönnyíti, hogy támaszkodni lehet a közigazgatás rendszerében már meglévő olyan szervezeti elemekre, mint például a katonai igazgatási központok, a toborzó és érdekvédelmi központok, a katonai igazgatási és érdekvédelmi irodák, a honvédelmi igazgatás központi, területi és helyi szervei és a kormányablakok stb. Az önkéntes területvédelmi tartalékos (ÖTT) állomány logisztikai támogatása az MH logisztikai támogató rendszerében történik, amelynek biztosítania kell az alapfelszereléssel történő ellátást a különböző feladatokra meghatározott készenléti időkre. Ugyanakkor az ÖTTR nagymértékben támaszkodni fog a helyi állami és önkormányzati, valamint vállalati erőforrásokra, ingatlanokra és szolgáltatásokra is. Az ÖTT-állomány

alap ruházati felszerelése az MH szervezetétől eltérő jellegű lesz, jelenlegi tervek szerint a brit hadigyakorló felszerelést kapják meg, kiegészítve az MH-ban rendszeresített ruházati cikkekkel (sapka, bakancs). Sajnos logisztikai problémát jelent az ellátás és szolgáltatás vonatkozásában számba vehető potenciális bázislaktanyák területi elhelyezkedése, ugyanis a logisztikai támogatás területi fedése nem minden esetben egyezik meg a regionális tagozódással. A Magyar Honvédség kiképzési rendszerét úgy kell kialakítani, hogy ezeknek a feladatoknak a végrehajtására képes legyen. A békeidőszaki kiképzést a honvédelmi miniszter által évente kiadásra kerülő miniszteri irányelvek határozzák meg. Az ÖTTR teljes műveleti képessége elérésének első meghatározó lépése az egyéni felkészítések beindítása a 2017–2020 közötti időszakban, lépcsőzetesen, Magyarország valamennyi járásában. Ennek keretén belül a már megalakított 10 kiképzőszázadon túl további tíz kiképzőszázadot hoztak létre. Az első ÖTT-katonák ünnepélyes eskütételét követően, az alapfelkészítések során kiválogatott állomány tiszti, altiszti felkészítésének megindítása 2018-tól megkezdhető. Azok a járási kötelékek, amelyek átlépik a 70%-os személyi és haditechnikai feltöltöttséget, megkezdik a század-összekovácsolási gyakorlataikat a kezdeti műveleti képességeik elérése érdekében. Az ÖTTR a folyamatos fejlesztés, a legalább 90%-os feltöltöttség, a gyakorlaton történő minősítéssel eléri a teljes műveleti képességet. Így a tízéves ciklus végére a Magyar Honvédség mintegy 20 000 kiképzett, felszerelt önkéntes területvédelmi tartalékos erővel fog rendelkezni országosan.

„Nyíregyházát, amióta csak laktanyákban egyesítették a régi hadsereg csapatait, környékének talajviszonyai elsőrangú huszárhelyőrséggé avatták. Nem volt az országban még egy olyan város, ahol a huszár az istállóajtó mellől elindulhatott volna vágatában a világ mind a négy égtája felé anélkül, hogy egy percre lekerült volna a megyét borító homok szmirnaszőnyegről” – idézte *dr. Bene János* a városról és a huszárokról szóló előadásában Marjay Keresztély nyíregyházi huszár őrnagyot. A kiegyezés (1867) után az uralkodó, I. Ferenc József 1868. december 5-én szentesítette a magyar királyi honvédség felállításáról szóló törvénycikket, mely 82 gyalogzászlóalj, 28 huszár-, valamint 4 dzsidásszázad felállítását engedélyezte. A frissen szervezett magyar királyi honvédség mindkét fegyverneméből már a szervezések idején részesült a város, ugyanis ide irányították a szabolcsi 41. honvédzászlóaljat és a hajdúsági 15. lovasszázadot. Az alosztályokat a régi módi szerint magánházakhoz szállásolták el, hiszen kaszárnyák nem álltak rendelkezésre. 1874-ben a lovasság létszáma bővült a szatmári 14. lovasszázad átvezénylésével. Ekkor történt meg a lovasság ezredkebe való szervezése, s a két század a kassai központú 5. honvéd lovasezred II. osztályát képezte. 1875-ben a gyalogságot Kassára helyezték át, a huszárok részére pedig a város 100 000 forintos költséggel átalakította és kibővítette a Serház épületét. 1889-ben a huszárosztályok három huszárszázadra bővültek, s az új század elhelyezésére a város kibővítette a Honvéd utcai, József főhercegről elnevezett laktanyát. Ebben az időszakban, a 19. század utolsó harmadában a fellendülő városi ipar és kereskedelem lehetővé tette a nagyarányú városi építkezéseket is, melyek keretében a település délnyugati részén a kaszárnya és az ezredkórház felépült. Ez a kaszárnya az akkori idők legmodernebb igényeinek megfelelően épült, és az Osztrák–Magyar Monarchia egyik legkorszerűbb, pavilonrendszerű lovassági laktanyája lett. (A huszárok számára a városon kívül egy 312 holdas gyakorló- és löteret is kímértek.) Ebbe a kaszárnyába vonult be ünnepélyes keretek között 1891. november 1-jén a császári és királyi 14. huszárezred. A hadrendi változások miatt 1894-ben a 14. huszárezredet a bukovinai Csernovicba helyezték át, helyére a császári és királyi 10. huszárezred érkezett. Hét év múlva a 14-esek visszatértek Nyíregyházára, s ide helyezték még a gyöngyösi 15. huszárezred pótkeretét is.

Ebben a szervezésben érte meg a két nyíregyházi huszáralakulat az első világháború kitörését, annyi változással, hogy az egyre korszerűsödő haditechnika az utolsó békeévekben egy lovas-géppuskás osztag felállítását is kikövetelte a közös huszárezredtől. A világháború kitörése után mindkét nyíregyházi huszáralakulat azonnal a frontra indult, s részt vett 1914 nyarán-őszén a galíciai felderítésekben és az első (a világháború történetében egyben utolsó) nagy lovasrohamokban is. A kassai 5. huszárezred 1914. augusztus 15-én, a 14-esek pedig augusztus 23-án hajtottak végre olyan lovasrohamot, melyek után a kozákok szerte Galíciában „vörös ördögökként” emlegették a magyar huszárokat. A világháború négy éve alatt mindkét huszárezred szinte minden hadszíntéren megfordult: Galíciában, Volhíniában, a Pripijaty-mocsarak vidékén, Erdélyben, az olasz hadszíntéren. A háború végén az 5. huszárezred az olasz frontról tért haza, s november 24-én, Kassán kezdte meg a leszerelést és a huszárok hazabocsátását, a 14. huszárezred pedig november 11-én tért haza Nyíregyházára teljes rendben, fegyvereinek megtartásával. 1920. nyár elején a városba bevonult a 12. gyalogezred parancsnoksága és a II. zászlóalj. 1920 augusztusában a debreceni katonai körletparancsnokság a 6. tüzérsztály törzsét, tábori tarackos és hegyi ágyús ütegét is Nyíregyházára rendelte.

A következő évben a gyalogság itteni elhelyezésére a város átadott a Honvédelmi Minisztérium részére 12 hold földterületet, s így 1931 végére elkészült a Damjanich János nevét viselő laktanyatelep. 1937-ben a honvédség újabb építkezést kezdett a Damjanich laktanyában, egy háromemeletes, szinteltolós zászlóaljépületet húztak fel, ide költözött át Debrecenből a 12/1. zászlóalj, s 1938-ra itt állomásozott több mint kétezer katona, valamint nagyjából 1500 ló. A győri fegyverkezési program meghirdetése (1938. március) után a magyar királyi honvédségben jelentős mennyiségi és minőségi fejlesztés indult meg, mely kihatott a nyíregyházi helyőrség életére is. A magyar katonai repülés megteremtése után a nyíregyházi repülőtér 1940-ben egy vadászrepülő osztályparancsnokság és három repülőszázad, 1941 és 1944 között pedig egy híradókiképző osztályparancsnokság és három század szolgált. Mind a 22. gyalogdandár, mind pedig az 1. lovasdandár teljes állományával részt vett a Felvidék, Kárpátalja, Észak-Erdély, valamint a Székelyföld visszacsatolásában. 1941 tavaszán a délvidéki hadműveletekben már csak az 1. lovasdandár alosztályai vettek részt, ugyanúgy, mint az 1941 nyarán és őszén zajló ukrainai hadjáratban is. A lovasság utolsó nagy átszervezése során 1942. október 1-jével lépett hadrendbe a nyíregyházi székhellyel felállított 1. lovas (későbbi elnevezéssel huszár) hadosztályparancsnokság. Ugyanakkor a hadosztályhoz tartozó három huszárezredben is fegyverzeti, felszerelésbeli, valamint tiszti és legénységi gyarapítást léptettek életbe, a huszárezredek addigi hat lovasszázada mellé egy-egy nehézfégyverszázadot szerveztek, s tovább erősítették az ezredközvetlen alosztályok létszámát. A magyar királyi honvédség 1943 őszi új hadrendjében pedig – a Don-kanyarban hatalmas veszteséget szenvedett 12. gyalogezred feltöltésével, s a mellé rendelt kassai 21. és ungvári 24. gyalogezreddel – létrehozták az ungvári 24. gyaloghadosztályt, a hadrendben előírt hadosztályközvetlen alakulatokkal, melyek közé a nyíregyházi 22. tábori tüzérsztály is tartozott. Mind a 24. gyaloghadosztály, mind pedig az 1. lovashadosztály alakulatai 1944 tavaszán és nyarán elhagyták helyőrségüket, és a háború utolsó két évében rendre vívták küzdelmüket az előretörő szovjet csapatokkal szemben, s ebben az egyenlőtlen harcban sorra morzsolódtak fel és estek szovjet vagy amerikai hadifogságba. Különleges sors jutott osztályrészül a 24. gyaloghadosztály egy töredékének: a szovjet parancsnoksággal az összeköttetést felvéve, 1945. április 7-én Szlovákiában letették a fegyvert. A szovjet fél a hadosztály maradványát átadta a magyar Ideiglenes Kormánynak, s ez lett a magva a demokratikus honvédség 5. gyaloghadosztályának.

Összességében a második világháború kitörésének idejére, a hadseregfejlesztés felgyorsításával vált igazi katonavárossá Nyíregyháza, melynek laktanyáiban közel négyezer tiszti és legénységi állományú katona szolgált.

A TÁRSADALOM ÉS A FEGYVERES ERŐK SZEKCIÓ ÜLÉSE

A szekcióülést a levezető elnök, *Tóth Sándor ny. ezredes* nyitotta meg, és közvetlenül utána, előadásában a régió kiemelkedő katonahőseiről emlékezett meg. Előadásának íve Szabolcs vezértől egészen Farkas Bertalan úrhajósig terjedt. „Boldog a föld, amely kitermelte ezeket, és büszke a nép, amelynek soraiból nőttek ki, mert ez mutatja, hogy a Nyírség Szabolcs vezér szállás-földje, olyan bányája minden jónak, szépnek, vitézségnek és nemzeti erőnek, amelynek kincsei kifogyhatatlanok” – idézte előadásában dr. Siposs Ferenc fősztaligabíró. A vármegye a nevét Szabolcs honfoglaló vezértől nyerte, aki a honfoglalás időszakában alapította meg Szabolcs földvárát. A vezéri szállás, az egyedülálló honfoglalás kori építmény, ma nemzeti kincseink közé tartozik. A középkorból és a kora újkorból is maradtak fenn tartós hadilétesítmények, illetve azok emlékei. Meg kell említeni a rakamazi tábor néven ismert, sáncokkal megerősített táborhelyet, amelyből a hadak több évszázadon keresztül indították támadásaikat, legutóbb Klapka György 1849. január elején. Szabolcs nemessége nem vonhatta ki magát a mindenkori bel- és külpolitika hatásai alól. Megszerzett javai megőrzése, gyarapítása érdekében vett részt az évszázados küzdelmekben. Közülük kiemelkedik a Báthory család. Megyénkben sem közismert, hogy Báthory András, az ecsedi és nyíregyházi birtokok ura, 30 vitézzel sietett Dobó István várvédőinek segítségére, 1552-ben. 1686-ban, Buda visszavívásának idején a Szabolcs megyei Petneházy Dávid, Thököly egykori vitéz kuruc kapitánya majd ezredese, már a Habsburg-uralkodó szolgálatában vett részt az ostromban és a hagyomány szerint elsőként jutott be a várba. A török kiűzését követően Magyarország a Habsburg Birodalom részévé vált. Thököly és Rákóczi ezen a tájon bontották ki a szabadságharc zászlaját.

Az előadó a továbbiakban részletesen beszámolt Nyíregyháza további katonai szerepvállalásáról, és szavait a legközelebbi múlt történéseivel zárta: a nyíregyházi repülőtéren kezdte el katonai pályafutását Farkas Bertalan, aki innen indult a világűr meghódítására. Megyénkbeli kerültek ki honvédelmi miniszterek (Nyíri Sándor, Juhász Ferenc, Simicskó István), vezérkari főnök (Benkő Tibor vezérezredes), sok tábornok, a tisztikar egy jelentős része, a volt sor- és tartalékos katonák tízezrei, a jelenlegi szerződéses katonák szép számmal.

Dr. Krizbai János ny. ezredes előadásában a hivatás és foglalkozás fogalomköréit vetette össze az önkéntes katonai szervezetek vonatkozó jellemzőivel. Ennek során felhívta a figyelmet a mélyebb értelmezés hiányára. Több elméleti tanulmányban volt olvasható az elmúlt évtizedekben, hogy a modern piacgazdaság pluralista társadalmá magával hozta bizonyos – korábban állandónak hirdetett – értékek szerepének változását. Ebben maga a háború és annak „végrehajtója”, a haderő is „sebeket” kapott. A társadalmi nézetek változása különösen intenzív volt az olyan, egyközpontú hatalomhoz kapcsolódó értékeknél, mint például a feltétel nélküli engedelmesség, a tekintélytisztület, a hatalmi szervek tevékenységének kritikátlan támogatása. Az újabb értékek térnyerése magával hozta a korábbi hatalmi tényezők – köztük a haderő – szerepének, felépítésének és működésének átalakulását. Ennek egyik markáns megjelenése, hogy többek között átalakult a belső funkciókban betöltött szerepük, a haderők részvétele a politika formálásában. Gyökeres nézetváltozások voltak (vannak) a külső funkciók esetében is. A nyugati polgári társadalmak lakosságának viszonylag széles hányada ellenérzéseket táplál azzal szemben, hogy adott esetben a katonai erőt politikai célok elérésére is alkalmazhatják.

A meglehetősen ellentmondásos fejlődési folyamat során napjainkra a polgári demokráciák haderői virtuálisan tartják tradicionális elkülönüléseiket, a valóságban viszont megfigyelhető, hogy a társadalom egyik szerves alrendszerévé váltak, és egyre szorosabban tagozódnak az adott társadalom közzszolgálati rendszerébe. A legtöbb országban teljessé vált a fegyveres erők felett a demokratikus társadalom kontrollja. Ennek formáiban, mélységében, eszközrendszerében – történelmi, társadalmi hagyományok örökségeként – természetesen jelentős eltérések is megfigyelhetők. A haderőknek mint tipikus bürokratikus szervezeteknek a működését tradicionálisan széles körű szabályrendszer és kapcsolódó intézményrendszer (katonai bíróság, katonai ügyészség, katonai rendőrség stb.) fonja körül. Ezek a szabályok a modern demokráciákban már társadalmi alrendszerként igyekeztek a társadalomba integrálni ezt a speciális szervezetet. Egyre szűkül a haderők esetében is a „kivételes” szabályzó aránya. Az állomány foglalkoztatását meghatározó katonai szabályzó is jelentős mértékben a civil jogszabályokból vezethető le. A megváltozott és új típusú biztonsági kockázatok kisebb létszámú, de a korábnál lényegesen több katonai képesség birtokában lévő, azonnal és rugalmasan alkalmazható haderőt követelnek meg. Az ilyen képességek kialakítása olyan jól képzett katonákat kíván, akik ezt szakmájuknak tekintik, képesek a kor követelményeinek megfelelő haditechnika alkalmazására, illetve a Szövetség (NATO) célkitűzéseivel összhangban határokon kívül is bármikor bevethetőek. Összességében tehát egy fontos történelmi változás az önkéntes haderőben, hogy a haderő teljes állománya „fizetett munkavállaló” lesz. Sajátos kérdésként jelenik meg az önkéntes haderő tartalékos állományának biztosítása, aminek erőteljesek a munkaerőpiaci összefüggései.

Dr. Szabó Tibor Magyarország második világháborús katonai veszteségeiről tartott előadást, a megszokott szemlélettől eltérően rámutatva arra, hogy ismereteink nem teljeseek, és még mindig nem találtuk meg a megfelelő módszereket, hogy megállapíthassuk a ténylegesen elszenvedett veszteségeket. Még a korábbi, történelmileg jól dokumentált „híres” csaták veszteségeiről is a különböző források 20-25%-kal eltérő adatokat közölnek. Fokozódik az adatok kuszasága, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia csatáiban kizárólag a magyar veszteségadatokra próbálnak fókuszálni a kutatók. Bonyolítja a helyzetet, hogy az ezredek ugyan dominánsan magyar katonákból álltak, de kisebbségben német és más nemzetiségűek is szolgáltak bennük, ezért a szűréseket csak a név szerinti veszteséglisták alapján, a név „magyaros csengése” alapján lehet elvégezni.

A második világháborúból fennmaradt adatok már viszonylag egyszerűsítettek, mert öt csoportba bontották a veszteségeket (elesett, eltűnt, hadifogságba jutott, sebesült, sérült). A biztosnak látszó 144 503 fős veszteség az eddig feldolgozott és regisztrált név szerinti veszteségkimutatásokból adódik. Az elemzést eddig nem végezték el a nem kompatibilis adatbázisok miatt, néhány eleme azonban kiemelhető. A honvéd állomány teljes veszteségeinek döntő hányada (45,14%) a téli időszakra esett, nyáron és ősszel viszonylag alacsonyak (20-20%) maradtak a veszteségek, tavasszal pedig 15% volt. A tél azonban sokkal több áldozatot szedett a munkaszolgálatosok között (66%). Meglepő adat, hogy a veszteségadatok között a legmagasabb az eltűntek aránya: a honvéd állományúak esetében a teljes veszteség 44%-a eltűntként van nyilvántartva, a munkaszolgálatosok esetében ez 70%. Más forrás (a második világháború 14 veszteségi lajstromáról van tudomásunk) szerint és az eddig fel nem dolgozott név szerinti veszteségkimutatásokból kerekén 400 000 áldozat adatait rögzítették. Viszont a név szerinti veszteségkimutatások alapján „csak” 144 503 fős veszteséget azonosítottak. A 14 veszteségi lajstrom alapjául szolgáló hiányzó név szerinti veszteségkimutatásokat tehát fel kell kutatni, és újra kell írni a második világháború demográfiai történetét. Tartozunk az elesett honvédek emlékének azzal, hogy legalább halálukban ne legyenek névtelenek, közönséges számok.

A konferencia utolsó előadója, *Magyar István alezredes* a minősített jogrend és a civil társadalom kapcsolatának kérdéseit boncolgatta. A Magyar Köztársaságban végbement politikai változásokat követően az 1989–1990-es években békés rendszerváltás ment végbe. Az új, demokratikus Magyarország első éveiben bekövetkeztek olyan események (taxisblokkád, hidak elfoglalása, tüntetések) amelyek szükségessé tették a demokráciában is létező szabályok értelmezését. A Romániában (1989), később a déli határunknál lezajlott fegyveres konfliktusok, háborús események és a Varsói Szerződésből történő kilépés megkövetelték a honvédelemmel és a fegyveres erők működési rendjével kapcsolatos törvények, rendelkezések felülvizsgálatát. A sorkatonai szolgálat felfüggesztése, a honvédség átalakítása és a NATO-hoz való csatlakozás egy teljesen új kapcsolati formát hozott létre a haderő és a civil szféra között.

Ezek az események új alapokra helyezték az ország biztonságpolitikáját, és változásokat eredményeztek az Alaptörvényben és jó néhány sarkalatos törvényben is. A különleges jogrend jelentheti a törvények felfüggeszthetőségét, korlátozhatóságát, hatályon kívül helyezését, rendeleti kormányzás bevezethetőségét, operatív intézkedési lehetőséget. Az Alaptörvény 48–54. cikkében határozzák meg a különleges jogrend fogalmát és tartalmát: rendkívüli állapot, szükségállapot, megelőző védelmi helyzet, váratlan támadás, terror-veszélyhelyzet, melyeket az országgyűlés hirdethet ki, akadályoztatás esetén a köztársasági elnök. Különleges jogrend esetén az MH irányítása a kormány hatásköréből a honvédelmi miniszter hatáskörébe kerül, a Honvédelmi Tanács gyakorolja az Országgyűlés által rá átruházott jogokat, a köztársasági elnök és a kormány jogait is. A Magyar Honvédséget a terror-veszélyhelyzet idején akkor lehet felhasználni, ha a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok alkalmazása nem elegendő. Az előadó részletesen ismertette a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló törvény előírásait.

A Magyar Hadtudományi Társaság kezdeményezése, a kétnapos kihelyezett vándorgyűlés jól szolgálta a kitűzött célt, a honvédelem ügyének népszerűsítését, a Magyar Honvédség (és ezzel együtt a hadtudomány), valamint a civil társadalom közelítését.